

معرفی مرکز خراسان‌شناسی

دیباچه

خراسان با در آغوش داشتن بارگاه ملکوتی و پر قداست هشتمین اختر تابناک آسمان ولایت و امامت حضرت علی بن موسی الرضا (ع) سرافرازی و افتخاری ویژه یافته است، وجود این کانون با عظمت، سالانه میلیونها زائر از سراسر جهان را به این استان فرا می خواند. گذشته از این، خراسان در بردارنده همه عظمت تاریخی، فرهنگی، هنری و تقدس دینی ایران و جهان اسلام است. یافته‌های ارزشمند کهنترین ادوار تمدن بشری، وجود مزارها، مساجد، اماکن مذهبی و آرامگاه مشاهیر دین و علم و ادب، خراسان را از موقعیتی ویژه برخوردار کرده است.

از نظر تاریخی و منطقه‌ای هم، جز این که به عنوان دروازه ایران بزرگ بسیاری از حوادث مهم تاریخی و ارتباطات سرنوشت‌ساز شرق و غرب از مسیر آن صورت گرفته، به لحاظ تنوع اقلیمی و مسائل انسانی و قومی و فرهنگی می تواند نمونه و مسطوره‌ای از کل ایران اسلامی باشد؛ و عنایت ویژه مسؤولان اجرایی و فرهنگی کشور را به خود متوجه سازد. بنابراین خراسان‌شناسی نه کاری منطقه‌ای و استانی، که امری ملی و فراگیر و کوششی در مسیر ایران‌شناسی قلمداد می گردد.

دستور تشکیل مرکز خراسان‌شناسی، متعاقب سفر پربرکت تابستان ۱۳۷۵ رهبری معظم انقلاب به این استان، در پاییز همان سال از سوی تولیت عظمی آستان قدس رضوی آیه‌الله واعظ طبسی صادر گردید. پس از تصویب اساس‌نامه، هیأت مدیره منتخب بلافاصله با تشکیل جلسات مشورتی پیاپی و تصویب آیین‌نامه‌های اجرایی و مالی

توانست به دنبال تخصیص یک ساختمان موقت و بودجه‌ای سالانه از سوی آستان قدس رضوی زمینه فعالیت عملی مرکز را از اوایل تابستان ۱۳۷۶ فراهم آورد.

مرکز خراسان‌شناسی در این مدت کوتاه توانسته است با مساعدتهای فکری و مالی مسئولان بلندنظر آستان قدس رضوی، ضمن تشکیل ۱۰ گروه پژوهشی وسایل جذب و جلب همکاری و مشارکت علمی و عملی صدها محقق نخبه و اهل قلم را با آستان مقدس رضوی از سراسر استان و سطح کشور و حتی خارج از ایران بویژه در حوزه کشورهای آسیای مرکزی چه به‌عنوان همکار و هم‌قلم و چه به صورت مشاور و همفکر فراهم آورد و کاری کند که همه این افراد همکاری علمی و فکری با مرکز را، به‌علت شرف انتساب به دستگاه ولایت‌مدار رضوی، موجبی برای فخر و مباهات خود قلمداد کنند. خراسان‌شناسی با برنامه‌هایی که در پیش گرفته است، خواهد توانست وجهه علمی و بین‌المللی آستان قدس و خراسان و بالمآل ایران استوار و سرفراز را هم به نسل امروز ایران - که بیش از هر زمان دیگری نیازمند خودآگاهی و خودشناسی است - و هم به خارجیانی، که تصور نادرستی از مسائل علمی و فرهنگی داخل کشور دارند، بهتر و بیشتر معرفی کند.

مرکز بر آن است که برنامه‌های علمی و عملی خود را بدور از شتابکاری - که آفت تحقیقات و پژوهشهای روزگار ماست - و با همفکری و دوران‌دیشی لازم عملی سازد تا آنچه می‌کند در صفحه روزگار بماند و نتایج آن بتواند به صورت مستمر و ماندگار عاید این مملکت اسلامی بشود.

معرفی مرکز خراسان‌شناسی

مرکز خراسان‌شناسی وابسته به آستان قدس رضوی، مؤسسه‌ای علمی - پژوهشی است که در سال ۱۳۷۵ هجری شمسی (۱۹۹۶ میلادی) به پیشنهاد جمعی از دانشوران خراسان و با فرمان مقام معظم رهبری در شهر مشهد تشکیل شده است. هدف این مرکز انجام پژوهش‌های بنیادی و علمی در جهت شناختن و شناساندن میراث فرهنگی، تاریخی، ادبی و هنری خراسان بزرگ است، که پشتوانه گرانقدر ملیتهای ایرانی و دیگر مردم خراسان و آسیای مرکزی است. هدایت

و حمایت مرکز را که اهداف و وظایف آن صرفاً علمی و فرهنگی است، هیأت مدیره‌ای متشکل از استادان دانشگاهها، دانشمندان و مسؤولان فرهنگی آستان قدس رضوی بر عهده دارند.

مرکز خراسان‌شناسی حاصل پژوهش‌ها و اخبار و اطلاعات علمی و فرهنگی را از طریق خبرنامه، فصلنامه و دیگر انتشارات خود به اطلاع محققان می‌رساند. نمایندگیهای فرهنگی ایران نیز در ایجاد ارتباط و رسانیدن نشریات و مکاتبات به پژوهشگران برون‌مرزی و بالعکس مرکز را یاری خواهند داد. ایجاد نمایندگیهای فرهنگی در شهرهای بزرگ و تاریخی منطقه جزو اهداف مرکز است، که برابر آیین‌نامه خاص «دفاتر نمایندگی مرکز خراسان‌شناسی» در شهرهای موردنظر تشکیل می‌شود. یکی از وظایف این نمایندگیها فراهم آوردن امکان مبادله استاد و پژوهشگر خواهد بود. خلاصه‌ای از همکاریهای برون‌مرزی مرکز خراسان‌شناسی در ضمیمه شماره ۱ آورده شده است.

اهداف مرکز

مرکز خراسان‌شناسی جلب همکاریهای پژوهشی - فرهنگی دانشمندان خراسان‌شناس را در همه کشورها و جبهه همت قرار داده است و بر اساس اهدافی که دارد حمایت از پژوهشگران همه کشورها را از طریق پرداخت حق‌التحقیق و حق‌التألیف کتابهایی که به خط و زبان فارسی نوشته می‌شود و با اهداف و ضوابط پژوهشی سازواری دارد، از جمله وظایف خود می‌داند.

سرفصل سیاستهای تحقیقاتی این مرکز به شرح زیر است:

۱- مطالعه و پژوهش پیرامون زندگی مفاخر دینی، رجال سیاسی و ادبی و دانشمندان و برجستگان خراسان در رشته‌های مختلف علمی.

۲- مطالعه و پژوهش در حوزه مردم‌شناسی برای آشنایی با عقاید، آداب و رسوم، گویش‌ها و جلوه‌های

گونگون زندگی مردم خراسان.

۳- انجام پژوهشهای تاریخی و مستند پیرامون اماکن مقدسه اسلامی و ایرانی در خراسان از قبیل مساجد، تکایا، مزارات، آثار تاریخی و ...

۴- حمایت از تلاشهای باستان‌شناسی و کوشش‌های جدی در جهت شناخت و شناسایی تاریخ و پیشینه فرهنگی خراسان.

۵- تلاش برای شناختن و شناساندن آثار باستانی، اماکن زیارتی و مناظر سیاحتی منطقه به شیوه‌ای علمی.

۶- کوشش در جهت انتشار مقاله‌ها، کتابها، اطلسها و فیلمهای مختلف پیرامون ویژگیهای اجتماعی، اقتصادی، دینی و طبیعی خراسان.

۷- شناسایی و معرفی شایسته آثار علمی مفاخر خراسان در زمینه‌های مختلف (دیوانهای شاعران، آثار خطی دانشمندان، ظرافت‌کاریها و هنرمندیهای خراسانیان و ...)

۸- آشنا کردن جوانان و دانشجویان با روشهای علمی و پژوهشی و ترغیب و تشویق آنان به مطالعه درباره مناطق کم‌شناخته خراسان.

۹- ایجاد واحدی که همه منابع اطلاعاتی و تحقیقاتی مربوط به این منطقه در آن گردآوری شده باشد و بتواند با عکس، اسلاید، فیلم، دیسکتهای کامپیوتری و سایر وسایل جلوه‌های فرهنگی، مناظر طبیعی و ذخایر گوناگون خراسان را بنمایاند.

۱۰- تهیه شهرنامه‌های خراسان از طریق مصاحبه با معمرین و صاحب‌نظران در زمینه‌های مختلف فرهنگی و زندگی مردم خراسان مؤید به اسناد مکتوب، نشانه‌های موجود، عکس، اسلاید و ...

۱۱- جلب همکاری تخصصی، مالی و فرهنگی سازمانها و افراد علاقه‌مند برای شناسایی و گردآوری آثار مختلف باستانی و تاریخی خراسان.

۱۲- کوشش برای گردآوری اسناد و آثار مختلف خراسان از داخل و خارج با کمک دولت جمهوری اسلامی ایران و مساعدت سازمانهای بین‌المللی.

۱۳- تهیه دایرةالمعارفها و فرهنگهای خاص در مورد خراسان و مسائل منطقه.

۱۴- برقراری ارتباط مداوم و نزدیک با مراکز پژوهشی و دانشگاهی داخل و خارج در زمینه مسائل مربوط به خراسان.

۱۵- ایجاد واحدی برای تحقیقات مشترک در مناطق هم‌فرهنگ بویژه ماوراءالنهر و آسیای مرکزی، با همکاری وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران.

۱۶- دعوت از مؤسسات تحقیقی، دانشگاهها و همه علاقه‌مندان به همکاری با مرکز خراسان‌شناسی برای دستیابی به اهداف تحقیقاتی مرکز، و همکاری در همه زمینه‌های فرهنگی.

تشکیلات مرکز خراسان‌شناسی

با توجه به اساسنامه و آیین‌نامه داخلی مرکز، می‌توان تشکیلات مرکز خراسان‌شناسی را به شرح زیر معرفی کرد:

مجمع عمومی بالاترین مرجع تصمیم‌گیری مرکز خراسان‌شناسی است. این مجمع اعضای هیأت‌مدیره را انتخاب می‌کند. مجمع عمومی حداقل سالی یکبار تشکیل جلسه می‌دهد تا پیشرفتهای مرکز را مورد ارزیابی قرار دهد و سیاستهای کلی آینده را مشخص و تصویب کند.

هیأت‌مدیره وظایف و مسؤولیتهای مقرر در اساسنامه و مصوبات مجمع عمومی را به عهده دارد. اخذ تصمیم در کلیه امور استخدامی و سازمانی، نظارت بر حسن جریان امور پژوهشی و اداری مرکز خراسان‌شناسی در شمار وظایف و مسؤولیتهای هیأت‌مدیره است.

مدیر عامل به پیشنهاد هیأت‌مدیره و تصویب مقام تولیت عظمی انتصاب و عهده‌دار اجرای مصوبات هیأت‌مدیره و اداره کلیه امور مرکز خراسان‌شناسی است.

ارتباطهای رسمی داخل و خارج مرکز، از طریق دفتر مدیرعامل و روابط عمومی مرکز صورت می‌گیرد.

مرکز دارای دو بخش است:

۱- بخش پژوهشی.

۲- بخش مالی و اداری.

بخش پژوهشی

۱- شورای پژوهشی

شورای پژوهشی متشکل از مسئولان بخشهای پژوهشی و متخصصانی است که برای دوره‌ای خاص به عضویت شورا برگزیده شده‌اند و یا بسته به مورد در جلسات مختلف به‌عنوان مشاور دعوت می‌شوند.

طرحهای پژوهشی داخلی و طرحهای پژوهشی خارج از مرکز پس از بررسی اولیه در گروههای مربوط، در شورای پژوهشی به ریاست معاون پژوهشی مطرح و تصویب می‌شود. در صورت لزوم از نظر داوران خارج از مرکز در تصمیمات نهایی و تصویب طرحها استفاده خواهد شد. طرحهای مصوب برای طی مراحل اجرایی به دفتر مدیرعامل تسلیم می‌شود. نظارت و پی‌گیری طرحهای مصوب بر عهده بخش پژوهشی مربوط است.

پژوهشهای مرکز خراسان‌شناسی به سه صورت عملی خواهد بود:

۱- اجرای طرحهای پژوهشی توسط پژوهشگران گروههای مختلف شاغل در مرکز خراسان‌شناسی.

۲- پذیرش طرحهای پیشنهادی یا اجرای طرحهای مربوط به مرکز از طریق انعقاد قرارداد با محققان دیگر موسسات، یا پژوهشگران آزاد بصورت پیمانی.

۳- مشارکت در اجرای طرحهای مورد نظر از طریق یاری رسانیدن به مؤسسات تحقیقی و یا همکاری با پژوهشگران آزاد.

مرکز بر پژوهشهای بنیادی تأکید خواهد کرد. اما تحقیقات کاربردی نیز از دستور کار آن خارج نخواهد بود. مراحل مختلف که در زیر بدان اشاره می‌شود در اغلب پژوهشها رعایت خواهد شد:

۱- گردآوری مواد.

۲- بررسی و طبقه‌بندی اولیه.

۳- مقایسه تطبیقی با موارد مشابه یا پژوهش‌های انجام‌شده دیگر.

۴- طبقه‌بندی نهایی.

۵- تحلیل و نتیجه‌گیری.

۶- تنظیم و آماده‌سازی.

سمینارها، نشست‌های علمی و مشورتی، کارگاه‌های پژوهشی و بهره‌گیری از کتابخانه و امکانات اطلاع‌رسانی مرکز، زمینه لازم را برای پی‌ریزی تحقیقات بنیادی و کاربردی فراهم خواهد آورد.

۲- خدمات پژوهشی

این بخش از چهار قسمت زیر تشکیل شده است:

- انتشارات

- کتابخانه و آرشیو

- اطلاع‌رسانی و تکنولوژی اطلاعات

- دفتر نشریات ادواری مرکز

الف - انتشارات:

مرکز خراسان‌شناسی افزون بر نشر آثار محققان داخل مؤسسه، در جذب و انتشار آثار پژوهشگرانی که طرف قرارداد با مرکز باشند یا آثار خارج از مرکز که با اهداف خراسان‌شناسی همخوانی داشته باشند خواهد کوشید. همه این آثار پس از بررسی اولیه در کمیته‌های مربوطه، به شورای پژوهشی تسلیم خواهد شد تا پس از تصویب شورا و ویراستاری فنی و ادبی و سپس چاپ و منتشر شود.

مسئولیت چاپ مجلات ادواری مرکز نیز برعهده واحد انتشارات است مقاله‌های مجله‌ها پس از طی مراحل که

در بخش نشریات ادواری آمده است برای چاپ و نشر در اختیار واحد انتشارات قرار می‌گیرد.

انتشارات شامل دو واحد ویرایش و تولید است:

۱- واحد ویرایش: همه آثار اعم از کتاب یا مجله، ابتدا از نظر نگارشی، علائم سجاوندی و ارجاعات در این

واحد بررسی و پس از ویرایش ادبی به واحد تولید تسلیم می‌شود.

۲- واحد تولید: کار آماده‌سازی فنی، حروفچینی، بازبینی فرمها و نظارت چاپ را برعهده دارد.

مسئولیت چاپ فرمهای اداری، جزوات و نمونه‌های مختلف تحقیقاتی برعهده انتشارات است.

فهرست انتشارات مرکز در ضمیمه شماره ۳ آورده شده است.

ب - کتابخانه و آرشیو

ج - اطلاع‌رسانی و تکنولوژی اطلاعات

د - دفتر نشریات ادواری مرکز

تا کنون ۵ شماره فصلنامه «خراسان‌پژوهی» و ۱۵ شماره خبرنامه چاپ و منتشر شده است.

۳- گروههای پژوهشی

مرکز خراسان‌شناسی در حال حاضر دارای ۱۰ گروه پژوهشی به شرح زیر است:

۱- گروه حضرت امام رضا(ع) و آستان قدس رضوی

۲- گروه رجال و مفاخر فرهنگی خراسان

۳- گروه مردم‌شناسی و فرهنگ عامه

۴- گروه تاریخ و جغرافیای تاریخی

۵- گروه متون و ادبیات خراسان

۶- گروه هنرهای سنتی

۷- گروه تاریخ تمدن و باستان‌شناسی

۸- گروه پژوهش‌های اجتماعی

۹- گروه مطالعات مشترک فرهنگی خراسان و آسیای مرکزی

۱۰- گروه جغرافیا و شهرشناسی

در گروه‌های مرکز طرح‌های دراز مدتی با همکاری بخش‌های مختلف فرهنگی آستان قدس و پژوهشگران خراسانی در دست انجام است. اطلاعات طرح‌های مرکز در ضمیمه شماره ۲ آورده شده است.

ذخیره و بازیابی اطلاعات

ایجاد واحدی که همه منابع اطلاعاتی و تحقیقاتی مربوط به خراسان در آن گردآوری شده باشد و بتواند با عکس، اسلاید، فیلم، دیسکتهای کامپیوتری و سایر وسایل جلوه‌های فرهنگی، مناظر طبیعی و ذخایر گوناگون خراسان را بنمایاند؛ از جمله اهداف مرکز خراسان‌شناسی بوده است که این مهم با تشکیل دو واحد «کتابخانه و آرشیو» و «اطلاع‌رسانی و تکنولوژی اطلاعات» تبلور یافته است:

۱- کتابخانه و آرشیو

هدف از تاسیس کتابخانه فراهم آوردن شرایط مناسب برای شناسایی، تهیه، سازماندهی، ارائه خدمات و اشاعه اطلاعات در موضوعات اصلی مورد توجه مرکز خراسان‌شناسی در همه اشکال مختلف است. کتابخانه دارای پنج بخش اساسی می‌باشد:

۱- بخش کتابهای چاپی: که تمام یا بخشی از آنها به خراسان اختصاص دارد. این بخش به صورت قفسه باز اداره می شود.

۲- بخش کتب غیر چاپی: که شامل نسخه های خطی یا کتابهای دست نوشته یا تکثیر شده می باشد.

۳- بخش آرشیو: شامل مجله ها، روزنامه ها، مقاله ها، پایان نامه ها، گزارشها، تصویرها، فیلمها، نوارهای کاست، نقشه ها، اسلایدها و مواد مشابه است.

۴- بخش مرجع: شامل کتابهای مرجع و اطلاعات قابل دسترسی از حافظه الکترونیکی رایانه های مرکز و شبکه های اطلاع رسانی داخلی و خارجی است.

۵- بخش نشریات ادواری جاری: که وظیفه آن تهیه کلیه نشریه های جاری منتشره در خراسان است.

تعداد نشریات ادواری موجود ۱۳۰ عنوان می باشد که از این تعداد ۱۱۰ عنوان به صورت جاری است. و ۵۷ عنوان از این نشریات در خراسان چاپ می شود.

مواد مورد نیاز کتابخانه به روشهای علمی شناسایی، تهیه، سازماندهی و برای بهره گیری محققان نگهدای می شود.

همه موادی که برای کتابخانه تهیه می شوند به تناسب، فهرست نویسی، رده بندی، نمایه سازی و چکیده نویسی می شود.

کتابخانه مرکز خراسان شناسی برای رده بندی مواد اطلاعاتی خود از روش رده بندی کتابخانه کنگره LC استفاده می کند. فهرست برگه های مواد اطلاعاتی به تفکیک نوع مدرک شامل کتاب، مقاله، پایان نامه، گزارش، نقشه و... در رایانه های کتابخانه که به نرم افزار پارس آذرخش مجهز است ثبت و ضبط می شود.

دیگر فعالیتهای کتابخانه شامل موارد ذیل است:

- فهرست ۳۵۰۰ مقاله مربوط به خراسان و تهیه تصویر از اکثر آنها برای نگهداری در بخش آرشیو.

- تهیه نقشه، عکس تاریخی و... مربوط به خراسان.

- استخراج اطلاعات مربوط به خراسان از کتابشناسی ملی ایران و نرم افزار نمایه.

- وارد کردن اطلاعات کتاب‌ها، مقالات و سایر مواد اطلاعاتی به رایانه.

- تهیه نرم‌افزارهای مختلف مانند CD نمایه، CD کتابشناسی ملی، CDهای ادبی و تاریخی.

آمار موجودی کتابخانه در حال حاضر (۳/۹/۷۹) به شرح زیر است:

گزارش آماری اطلاعات کتابخانه

کتاب ۱۶۰۱ عنوان (۲۷۴۷ جلد)

مقالات ۳۴۴۸

نقشه ۲۳

رساله ۲۵۸

۲- اطلاع‌رسانی و تکنولوژی اطلاعات

این بخش افزون بر پاسخگویی به مراجعات عمومی مسئولیت پاسخگویی به پرسشهای تلفنی و مکاتبات مربوط به اطلاع‌دهی و اطلاع‌گیری را برعهده دارد.

مسئولیت تهیه نرم‌افزارها و آماده‌سازی کلیه مواد موجود در کتابخانه برای ورود به رایانه برعهده این بخش است.

تاکید کتابخانه، آرشیو و اطلاع‌رسانی مرکز خراسان‌شناسی بر فراهم آوردن امکانات پژوهشی ایجاب می‌کند که کارکنان این بخش افزون بر دانش رسمی کتابداری و اطلاع‌رسانی با آموزشهای مستمر از تواناییهای لازم برای کار با کامپیوتر و شبکه‌های اطلاع‌رسانی برخوردار باشند.

آمار موضوعی اطلاعات مدارک

مشهد ۴۷۰ عنوان

تاریخ مشهد ۶۰ عنوان

آستان قدس ۳۵۸ عنوان

جغرافیای مشهد ۲۰ عنوان

آثار تاریخی ۲۶۴ عنوان

آسیای مرکزی ۱۱۸ عنوان

مشاهیر خراسان ۷۵ عنوان

فردوسی و شاهنامه ۲۵۴ عنوان

تعداد مدارک بر حسب سال انتشار

سال	قبل از ۵۷	۵۷-۶۷	۶۸-۷۸	۷۹
تعداد	۱۱۲۱	۷۰۰	۲۳۱۲	۱۹۷

اقدامات برون‌مرزی مرکز

با تأسیس گروه مطالعات مشترک خراسان و آسیای مرکزی و مذاکراتی که مدیرعامل طی یک مسافرت دانشگاهی با آکادمی علوم تاجیکستان انجام داده، و همچنین مذاکره و مکاتبه با دفتر نمایندگی وزارت امور خارجه در مشهد و سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی در تهران اقدامات زیر در جهت این همکاریها صورت گرفته است:

۱- پذیرش استادان و محققان ارشد تاجیک جهت همکاری با مرکز خراسان‌شناسی برای مطالعه و تحقیق و عقد تفاهم همکاری علمی با آکادمی علوم تاجیکستان و انستیتو زبان و ادبیات فارسی رودکی.

۲- تشکیل هسته خراسان‌شناسی در انستیتو زبان و ادبیات رودکی دوشنبه با مدیریت پروفسور رسول هادی‌زاده عضو وابسته مرکز خراسان‌شناسی.

۳- تشکیل چندین جلسه مشاوره و مذاکره با گروه‌های محققان تاجیک که طی سفرهای خود به ایران به‌طور مرتب از مرکز بازدید کرده‌اند.

۴- عضویت دو تن از محققان برجسته تاجیک آقایان پروفسور نذیرجان تورسان‌زاد و پروفسور رسول هادی‌زاده در مرکز خراسان‌شناسی و هیأت تحریریه فصلنامه خراسان‌پژوهی.

۵- ارتباط مستمر با بخش برون‌مرزی رادیو خراسان (بخش تاجیکی) و ارائه و پخش چند مصاحبه و برنامه رادیویی برای معرفی مرکز از طریق این رسانه.

۶- سفر هیأتی علمی، مرکب از اعضای هیأت‌مدیره و محققان مرکز به کشورهای آسیای مرکزی برای بررسی زمینه‌های قابل مطالعه و عقد قراردادهای همکاری علمی و پژوهشی.

طرحهای پژوهشی مرکز

الف) طرحهای در حال اجرای داخل مرکز

- ۱- دایرةالمعارف آستان قدس رضوی، که پس از تدوین آیین‌نامه‌ها و تشکیلات لازم و انتخاب مدخلها، هم‌اکنون تعدادی از مقالات نوشته شده در دست بررسی و ویرایش است.
- ۲- تاریخ جامع آستان قدس که مراحل اجرایی آن آغاز شده است.
- ۳- مطالعه گسترده در مورد وقف‌نامه‌های خراسان، که هم‌اکنون بیست وقف‌نامه منتخب در دست بررسی و قرار است به صورت نمونه چاپ و منتشر شود.
- ۴- تاریخ تشیع در خراسان.
- ۵- دوره‌بندی تاریخ خراسان به دنبال جلسات مشورتی لازم و واگذاری برخی دوره‌ها به متخصصان تاریخ.
- ۶- طرح تدوین شهرنامه‌های خراسان، که پس از تدوین اصول کار هم‌اکنون برای بیست شهر استان مقالات و یا کتابهایی نوشته شده است.
- ۷- طرح جغرافیای تاریخی شهرها، که اصول و حدود کار معین شده و کار تدوین جغرافیای تاریخی برخی از شهرها در دست تهیه است.
- ۸- تدوین تاریخ فرهنگ خراسان، بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای و اسناد و مدارک موجود در اداره کل آموزش و پرورش خراسان.
- ۹- تصحیح و تحقیق در دیوان کاتبی ترشیزی، که هم‌اکنون مراحل مقابله نهایی را می‌گذراند.
- ۱۰- طرح دیدنیهای خراسان که به چهار صورت: کتاب، سری کارت‌پستالها و عکسها، طرح رایانه‌ای و لوح فشرده (CD) پیش‌بینی شده است.

- ۱۱- طرح کتاب همراه در دو قلمرو معرفی مفاخر و شهرهای خراسان به صورت کتابهای کم حجم و ساده برای استفاده عموم، با همکاری شرکت به نشر.
- ۱۲- کتاب شناسی و تهیه زندگی نامه رجال و مفاخر خراسان در قالب کتابهای تحقیقی و مستند.
- ۱۳- طرح گردآوری و تدوین اطلس لهجه های خراسان، که آیین نامه ها و ضوابط علمی و اجرایی آن تصویب و مراحل اجرایی کار با استفاده از دانشجویان رشته های زبان شناسی و ادبیات آغاز شده است.
- ۱۴- طرح تهیه تکنوگرافی روستاهای نمونه خراسان، که پس از تهیه و تنظیم و تصویب آیین نامه ها؛ یک از مدتی پیش ده گردی و مطالعات میدانی آن آغاز شده است.
- ۱۵- طرح تشکیل موزه مردم شناسی خراسان، در محل مجموعه حمام شاه و مقبره امیرشاه ملک معروف به حمام و مسجد شاه واقع در حاشیه فلکه جدید، که هم اکنون ساختمان حمام و مقبره در حال آماده سازی است.
- ۱۶- طرح گردآوری و تدوین فرهنگ نام جایهای خراسان.
- ۱۷- طرح موضوع مهاجرت افغانها و پی آمدهای فرهنگی و اجتماعی آن در خراسان.
- ۱۸- شناسایی آثار باستانی خراسان در سفرنامه ها، که مطالعات کتابخانه ای آن انجام شده است.
- ۱۹- کتاب شناسی آثار باستانی خراسان.
- ۲۰- تاریخ و فرهنگ مردم خجند، در شرف اتمام.
- (ب) طرحهای در حال اجرا با تصویب و سفارش مرکز:
- ۱- طرح اطلس تاریخی حرم مطهر رضوی به پایان رسیده است.
- ۲- طرح مطالعه راههای قدیم خراسان ۵۰٪ کار انجام شده است.
- ۳- طرح شناسنامه کتابخانه های خراسان به پایان رسیده است.
- ۴- طرح کارکرد اجتماعی - فرهنگی مؤسسات درمانی خیریه در استان خراسان ۵۰٪ کار انجام شده است.
- ۵- طرح مطالعه کتیبه ها و سنگ قبرهای دشت طوس ۳۰٪ کار انجام شده است.

فهرست انتشارات مرکز

کتابها

- ۱- از جیحون تا وختش
- ۲- از شمار دو چشم (یادنامه مرحوم استاد احمدی بیرجندی)
- ۳- نامه‌هایی از قهستان
- ۴- اختیارات شاهنامه
- ۵- ز دفتر نبشته گه باستان (درباره تناور درخت دانای توس)
- ۶- میخ اول بر تابوت استعمار (ماجراهای شگفت‌انگیز پاتنجیر)

کتابهای در دست انتشار

- ۱- شعر غم
- ۲- درّ نجف
- ۳- سیمای حضرت علی (ع) در ادب فارسی
- ۴- آثار تاریخی و باستانی ورارود
- ۵- تجدید چاپ مطلع الشمس
- ۶- تجدید چاپ شجره طیبه با ضمائم و تعلیقات
- ۷- جغرافیای قاین

پیایندها

فصلنامه خراسان پژوهی ۵ شماره و خبرنامه مرکز خراسان‌شناسی ۱۵ شماره

دیگر اقدامات عملی و اجرایی مرکز

- تشکیل هسته‌های شهرشناسی با استمداد از پژوهشگران، نیروها و بودجه‌های محلی با کمک نهادهای دولتی ذی‌ربط. اکنون در اکثر شهرهای استان هسته شهرشناسی تشکیل شده است.
- تشکیل و برگزاری جلسات علمی و تخصصی ماهانه با حضور استادان و کارشناسان رشته‌های مربوط به خراسان‌شناسی از تهران و مشهد و حتی مواردی خارج از کشور.
- تاکنون جلسات علمی متعدد در مرکز با حضور استادانی چون دکتر شهیدی، دکتر حداد عادل، دکتر شفیعی کدکنی، دکتر بجنوردی، دکتر معین فر (از فرانسه)، دکتر فوشه کور (از فرانسه) و ... برگزار شده است.
- برگزاری مراسم یادروز حافظ همزمان با شیراز (۲۰/۷/۷۶).
- برگزاری چهار جلسه همایش یک‌روزه شهرشناسی در سالهای ۷۶ - ۷۹ با شرکت شهرشناسان خراسانی.
- برگزاری دو جلسه یادروز زلزله در فردوس و طبس در شهریورماه ۷۷ به مناسبت سی‌امین و بیستمین سالگرد زلزله‌های هولناک جنوب خراسان.
- برگزاری مجلس بزرگداشت چهلمین روز درگذشت استاد احمد احمدی بیرجندی با همکاری انجمن مفاخر فرهنگی و بنیاد پژوهشهای اسلامی.
- تأسیس انجمن ادبی خراسان وابسته به مرکز خراسان‌شناسی و برگزاری جلسات ادبی به صورت هفتگی.
- ارائه مشاوره به محققان جوان و دانشجویان کارشناس ارشد و دکترای دانشگاهها برای تهیه پایان‌نامه‌هایی در مورد مسائل مربوط به خراسان.
- جمع‌آوری اسناد و مدارک مربوط به خراسان، از آن جمله عکسها، قباله‌ها، اسناد مکتوب، وقف‌نامه‌ها و بویژه گردآوری تعدادی شجره‌نامه ناشناخته مربوط به سادات رضوی.
- شرکت مدیرعامل و اعضای مرکز در چندین کنفرانس داخلی و خارجی و تبیین مسائل مرکز خراسان‌شناسی.

- تشکیل هسته پژوهشی وقف با کمک اداره کل اوقاف و دفتر کل موقوفات آستان قدس رضوی، برای مطالعه در وقف‌نامه‌ها.

- افزودن ۱۵۰۰ مدخل مربوط به سازمانها، رجال، مکانها، نفایس و مکتوبات و موضوعات به مدخلهای قبلی دائرةالمعارف آستان قدس رضوی.

- رفع کاستیهای مدخل‌نامه سازمانها در ویرایش دوم با توجه به اظهار نظر دفتر مشاوران و سامان دادن به یکصد و پانزده مدخل اداری، سازمانی و ...

- تدوین نهایی شیوه‌نامه دائرةالمعارف آستان قدس رضوی با نمودی پخته‌تر و علمی‌تر از نسخه قبلی آن و تصویب آن در شورای علمی دائرةالمعارف مزبور.

- تشکیل جلسات متعدد پژوهشی من جمله تشکیل شورای علمی دائرةالمعارف، شورای عالی وقف، شورای علمی تاریخ جامع آستان قدس، شورای پژوهشی مرکز و ... برای پیشبرد صحیح کارها.

- دعوت از صاحب‌نظران و دانشمندان مانند آقای دکتر حداد عادل، آقای موسوی بجنوردی، مهندس میرسلیم و آقای آذرنگ و آقای دکتر شعر دوست، دبیر مجمع سامانیان برای شرکت در جلسات علمی - پژوهشی مرکز جهت استفاده از تجربیات و اندوخته‌های علمی ایشان و انتخاب آقای آذرنگ بعنوان مشاور علمی دائرةالمعارف.

- دعوت از علمای تاجیکستان مثل پروفیسور میرسعیداف رئیس آکادمی علوم تاجیکستان، پروفیسور احرار مختاراف، دکتر هادیزاده، ولی صمد و ...

- انجام مصاحبه‌ها: مصاحبه با چند تن از استادان دانشگاه و فرهیختگان کهنسال، عده‌ای از هنرمندان نقاش و خطاط و تهیه نوار کاست برای آرشیو شفاهی مرکز.

- مصاحبه مدیرعامل و مدیران گروههای مرکز با صدا و سیمای مرکز خراسان و رادیو برون مرزی در زمینه‌های مختلف علمی - فرهنگی جهت شناساندن هرچه بیشتر نوع و نحوه فعالیت‌های مرکز خراسان شناسی.

- مقابله و تصحیح کل دیوان کاتبی نیشابوری با استفاده از ۷ نسخه خطی تهیه شده از کتابخانه‌های کشور و آماده کردن آن برای چاپ. و تصحیح بخشی از مثنویهای او.

- برگزاری جلسات انجمن ادبی بطور مرتب و منظم در بعدازظهرهای چهارشنبه هر هفته (یک هفته برای خواهران و یک هفته برای برادران).

- شرکت در همایشهای علمی شهرستانها و ایراد سخنرانی، از جمله: همایش چناران و هویت فرهنگی، همایش توانمندیهای فرهنگی سرخس، کنگره بین‌المللی ابوالوفاء بوزجانی در تربت جام، همایش بزرگداشت ابن‌حسام خوسفی در بیرجند و اختصاص شماره چهارم خراسان‌پژوهی به این شاعر. همایش ادب فارسی در قرن هشتم در دانشگاه هرمزگان، همایش بیرجندشناسی، کنگره بین‌المللی وقف در تهران، همایش ایران‌شناسی در کرمان، همایش رایزنان و کارشناسان فرهنگی آسیای مرکزی در مشهد.

- تدارک و مشارکت فعال در برگزاری دو همایش بزرگ (شاعر بلندپایه و پرآوازه فردوسی، و ریاضی‌دان مشهور حکیم عمر خیّام) در اردیبهشت‌ماه ۱۳۷۹. و آقا نجفی قوچانی در تیرماه سال آینده.

- سفر مدیرعامل پیشین مرکز به همراه چند نفر از اعضای محترم هیأت‌مدیره و مدیر محترم گروه تاریخ و جغرافیای تاریخی به آسیای مرکزی جهت مشارکت در جشن هزارمین سال حکومت سامانیان و ایجاد زمینه‌های مساعد برای همکاری و مطالعات مشترک.

- به‌پایان رساندن چند طرح پژوهشی؛ مثل: اطلس تاریخی حرم مطهر، شناسنامه کتابخانه‌های خراسان، بررسی نقش و عملکرد خیریه‌های شهر مشهد و تنظیم قراردادی برای انجام چند طرح دیگر، مانند: تذکره شاعران مشهد، بررسی هنرهای سنتی استان خراسان، هنر و هنرمندان آستان قدس رضوی در یک‌صد سال اخیر.

- استخراج حدود ۴۲۰۰ عنوان از فرهنگ دانشوران و تنظیم نمایه درهم کرد آن.

- مشخص کردن عنوانهای شهر مربوط به حدود ۵۰۰ نفر از رجال خراسان.

- منبع‌یابی اولیه و منبع‌نویسی مربوط به حدود ۳۰۰ نفر از رجال خراسان.

- تنظیم جزوه‌ای توصیفی از زندگی حدود ۵۰ نفر از رجال مشهور خراسان و ارسال آن به مؤسسه به‌نشر.

- تنظیم روشنامه و راهنمای نوشتن داستانهای پرجاذبه و کوتاه از زندگانی دانشمندان خراسان.

- تجدیدنظر در طرح تدوین تاریخ جامع آستان قدس رضوی و تقسیم آن به دو جلد (جلد اول: تاریخ آستان

قدس رضوی تا آغاز انقلاب شکوهمند اسلامی و جلد دوم: فعالیتهای آستان قدس رضوی از آغاز انقلاب تا به حال)

- به انجام رساندن کتاب سیمای خراسان تا مراحل آغازین چاپ با در نظر گرفتن ۲۴۰ موضوع از آثار تاریخی،

جاذبه‌های طبیعی و مردمشناسی شهرستانهای استان خراسان و چاپ یک مجموعه کارت پستال ۱۶ تایی تحت عنوان

«جلوه‌هایی از سیمای خراسان».

- انجام فعالیتهای میدانی و بازدیدهای علمی گروههای تاریخ تمدن و باستانشناسی، گروه تاریخ و جغرافیای

تاریخی، هسته‌های شهرشناسی، مردم‌شناسی و فرهنگ عامه، هنرهای سنتی از نقاط مختلف خراسان جهت آشنایی با

مسائل قابل جستجو.

- تهیه پرسشنامه طرح باورشناسی زیارتگاههای خراسان و تنظیم ۱۴ قرارداد با پژوهشگران شهرستانها برای

اجرای آن.

- تنظیم و تهیه دفترچه‌ای جهت تک‌نگاری روستاهای نمونه و جمع‌آوری اطلاعات و نام روستاهای مزبور.

- تهیه برگه‌هایی جهت تهیه و تنظیم مقاله‌نامه فرهنگ عامه و مردم‌شناسی خراسان.

- تشکیل شورای وقف جهت شناساندن وقف‌نامه‌های مهم خراسان و پژوهش درباره آنها، با همکاری مسئولان

بلندپایه وقف در استان خراسان و تنی چند از استادان و کارشناسان موقوفات.

- انتخاب ۲۰ وقف‌نامه مربوط به سالهای ۸۲۹ تا ۱۲۷۴ ه.ق. جهت بررسی و چاپ و قرار دادن آنها در دسترس

مشتاقان و پژوهندگان که تا به حال قراءت و تایپ رایانه‌ای آن انجام شده است و پس از مقابله نهایی و نوشتن

توضیحات و تعلیقات لازم به چاپ خواهد رسید.

- بررسی و ارزیابی کتابها و پایان‌نامه‌های تحصیلی فوق‌لیسانس و دکتری: برای مثال در سال جاری تعداد ۱۴

جلد کتاب و تعداد ۱۶ جلد رساله فوق‌لیسانس و دکتری جهت چاپ به این مرکز ارسال شده است که پس از ارزیابی و

طرح آنها در شورای پژوهشی و نهایتاً نظرخواهی از هیأت‌مدیره محترم تعداد ۱۱ جلد کتاب و ۱۴ جلد رساله

فوق‌لیسانس و دکتری برای چاپ مناسب تشخیص داده شده است و بقیه به نویسندگان محترم آنها اعاده شده است.